

са проф. др Дарком Танасковићем,
доскорашњим амбасадором Србије при УНЕСКО

Насиље над српским светињама неће стати

Разговарала Славица Лазих

Дугогодишњем амбасадору Србије при Унеску 18. јануара уручено је признање „Културни образац“ за посвећен рад на међународним активностима на корист наше културе. Како се десило да наша четири духовна бисера на КиМ буду заведена на листи заштићених споменика културе Унеска као „Средњовековни споменици на Косову (Србија)“, а не као српско православно наслеђе? Колико то иде у прилог парламентарној тзв. „Косову“ која настоји да ову баштину одузме од српског народа и СПЦ и да уђе у Унеско - да ли би евентуалним уласком у Унеско наши средњовековни споменици на КиМ имали само одредницу „Косова“?

Ове године чланство Приштине биће поново на реду за пријем у Унеско. Премда сте на сопствени захтев тражили да будете разрешени дужности, остаје чињеница да су Ваше дипломатске заслуге за спречавање „Косова“ да уђе у Унеско биле пресудне. Какви су изгледи да се ове године спречи улазак самопроглашене државе „Косово“ у Унеско?

– Ове године у новембру се одржава заседање Генералне конференције Унеска. Генерална конференција се окупља сваке друге године и на њој се доносе све најважније одлуке, укључујући и пријем нових држава чланица. „Косово“ би, дакле, могло

На КиМ налази се културно и сакрално наслеђе највише вредности Републике Србије. Манастир Дечани уписан је на Листу светске баштине Унеска 2004. године, а током 2006. године уврштена су још три изузетна сакрална споменика: манастир Пећка Патријаршија, манастир Грачаница и Црква Богородице Љевишке у Призрену. Све споменике подигли су Немањићи, српска средњовековна владарска породица. Наведене светиње налазе се на Листи угрожене светске баштине. После једностраног проглашења независности такозваног Косова 2008. године, српска баштина нашла се у новом административном окружењу, а напади на свештенство и цркве СПЦ је настављено. У којој мери су угрожени људи и светиње говори бодљикава жица којом су храмови опасани, како би се избегло насилно разарање из 2004. године.

да покуша оно од чега је у последњи час одустало 2017. године, да обнови захтев за пријем. Неизвесно је, међутим, да ли ће се власти у Приштини на то и одлучити, иако би, начелно гледано, било логично да се кандидују, јер је то раније у неколико наврата најављивано, а зна се да је учлањивање у међународне организације један од приоритета „Косова“ и његових страних покровитеља, на путу светског афирмисања једнострано проглашене независности. Има, ипак, озбиљних разлога и за претпоставку да ни ове године неће бити захтева из Приштине, јер је неуспехом 2015. године за „Косово“ отпочео „ход по мукама“ у међународним организацијама. Ако изузмемо франкофонију, где су добили посматрачки статус, нису успели да се учлане ни у једну, а посебно тешко им је пао недавни пораз у Интерполу, упркос улагању немалих средстава и снажног, па и безобзирног лобирања, укључујући и залагање неколиких утицајних, претежно западних држава. Очигледна, доследна и дрска опструкција дијалога са Београдом пред очима целе међународне заједнице свакако умањује изгледе Приштине да убеди

државе чланице Унеска да је овој парадржави место у специјализованој агенцији УН за образовање, науку и културу.

Од 1999. године до данас у нападима шиптарских хорди је уништено, оштећено и спаљено преко 130 српских светиња – црква и манастира СПЦ, а преосталих 1.300 црква, манастира и других објеката који представљају духовно и културно добро српског народа је на сталној мести терориста. Посебно је забрињавајућа чињеница да се четири православна храма СПЦ, који су 12 година уписани на „Листи светске баштине у опасности“ као заштићени споменици културе, у ствари заведени као „Средњовековни споменици на Косову (Србија)“, а не као српско православно наслеђе. Како је дошло до овога и колико то сада мења ствари? Познато је да су заштићени споменици културе које имамо у централној Србији заведени у Унеску као „Србија“.

– Премда у последње време наше светиње на „Косову“ нису изложене онако отвореном и варварском уништавању и рушилачким насртајима као раније, оне су перманентно угрожене и, заједно са свештенством, монаштвом и верним народом изложене систематским и разноврсним притисцима, од физичких, преко административних, до интерпретацијски расрбљивачких. Сакрални објекти који се налазе на „Листи светске баштине у опасности“ (Дечани, Богородица Љевишка, Грачаница, Пећка патријаршија) воде се под непримерним заглављем „Средњовековни споменици на Косову (Србија)“. До тога је дошло зато јер су, на иницијативу неких западних земаља, у време интензивне кампање која је пратила проглашење независности „Косова“, а и стицајем неких других неповољних околности, на заседању Комитета за светску баштину у Квебеку (2008) из текста закључка о стању заштите наших угрожених светиња избрисане све референце на Србију. На заседању у Севиљи (2009), после тешке дипломатске борбе, успело се вратити име Србије у загради иза „Косова“, што је било изузетно важно, јер су на тај начин наши споменици ипак повезани са Србијом (која их је и уписала). С обзиром на опште политичке прилике и однос снага у Унеску, за сада објективно није било могуће додатно кориговати постојећу формулацију.

СРБИЈА УПОРНО ДА ДОКАЗУЈЕ СВОЈЕ ЛЕГИТИМНО ПРАВО НА КиМ

Колико ово непрецизно одређење може да помогне Шиптарима који континуирано настоје да српске духовне споменике обманом прикажу као своје споменичко наслеђе и да га присвоје? Кфор који би требао да штити споменике то не чини.

– Реаговало се на одговарајући дипломатски начин и постигнуто је онолико колико је највише било могуће. Јер, расправе у Унеску не одвијају се изоловано од политике и у знаку коришћења превасходно

стручним, а још мање правним и моралним аргументима. Штавише, оне су, без обзира на све могуће привиде и мимикријску реторику, битно политички обојене. Ситуација у којој се, у вези са захтевом „Косова“ за пријем у Организацију, Србија начелно супротставља политизацији Унеска, не погодује покретању питања спорне формулације територијалне припадности наших споменика, јер би оно дало могућност савезницима Приштине да расправу политички злоупотребе ради актуализовања теме која нам не одговара. У овом тренутку је битно да се у тексту изричито наводи Србија и да се извештаји о стању заштите сакралних објеката на КиМ састављају на основу података нашег Завода за заштиту споменика, које Комитету за светско наслеђе доставља Стална делегација Србије при Унеску. Садашња формулација у документима Унеска ни у чему не иде посебно на руку плановима Приштине и може се сматрати несрећном, неадекватном али и, условно речено, неутралном. На терену, понашање КФОР-а има, наравно, још мање везе са тиме како се у регистрима Унеска формално води наша угрожена баштина. Као што је познато, под заштитом међународних снага остао је само манастир Дечани, док је безбедност осталих светиња, мимо наше воље, препуштена старашу косовске полиције.

Како треба да се према овом проблему односи Србија, у чијем се Уставу Косово и Метохија налазе као саставни део? Како се десило да Унеско, заштићене споменике културе не одреди према називу државе Србије као „српске“, на чијој се територији налазе, а у власништву су СПЦ?

– Србија мора да се користи свим могућностима које јој стоје на располагању да стално и упорно доказује своје легално и легитимно право да КиМ, а посебно наше културно и духовно наслеђе у Покрајини, третира као интегрални део свог држав-

нонационалног организма, без обзира на садашњу крајње неповољну ситуацију на терену и нелегално створени државни статус „Косова“, који, нажалост, признаје велики део међународне заједнице. Иначе, уз културна добра, укључујући и елементе културног наслеђа, у документима Унеска се, по правилу, не наводе атрибути националне припадности. Изузетак је, колико знам, учињен у вези са јерменским сакралним објектима у Ирану.

Да ли српске светиње на Косову и Метохији, приликом могућег позитивног решавања уласка „Косова“ у Унеско, могу бити заведени као део споменичког наслеђа „Косова“, коју поједине државе признају као државу, а које тим признањем добијају косовски културни идентитет?

– Уколико би се којим случајем догодило да „Косово“ постане чланица Унеска, логично би отпало име Србије које сада стоји у загради иза назива Покрајине. Културна добра била би, као и у свим другим случајевима, територијално заведена према држави у оквиру чијих се граница налазе, а „Косово“ би самим чином пријема било прихваћено као држава. Ово, међутим, не може подразумевати културно-историјску и идентитетску припадност српског културне и духовне баштине на КиМ албанском/косовском наслеђу, па чак ни косовско (државно) власништво над објектима СПЦ у имовинском смислу, јер се питања власништва регулишу позитивним правним прописима на основу катастарске и друге релевантне документације. Наравно, све ово не значи да власти у Приштини не би на разне начине настојале да афирмишу некакав косовски карактер укупног културног наслеђа на својој територији, игноришући све што сам претходно навео. Јер, за њих право престаје да важи онде где почиње њихов интерес, а у покрет се ставља сваковрсно насиље. Мета свих агресивних

акција је, како се изразио отац Сава Јањић, игуман манастира Дечани, „изградња једног етнички чистог албанског друштва, која прети да избрише векове нашег постојања и коначно онемогући наш живот који у непрекидном континуитету, са свим успонима и падовима, (на КиМ) траје вековима“.

ОПАСНОСТИ КВАЗИНАУКЕ

Пуне две деценије траје организовано и осмишљено прекрајање историјске истине од стране шиптарских терориста, подржаних моћним страним савезницима. У настојању да се докопају политичке потврде државности, упорно настоје да их призна Унеско. Света српска земља, светиње СПЦ и национални и верски идентитет био би у континуираном процесу светских моћника избрисан са свим траговима постојања на Светој српској земљи. Да ли Унеско у том новом погрому има велику важност за Шиптаре и какву?

– Унеско је на првом месту важан за Приштину, јер би чланство у овој специјализованој организацији из система УН, с обзиром на њен специфичан мандат (образовање, наука, култура), било не само нова потврда косовског државног и међународног субјективитета, већ и признање институционалне изграђености, стабилности и зрелости у областима тзв. надградње, важним за сваку праву државу, а у којима је „Косово“ изразито дефицитарно. Затим, за Шиптаре би формално потпадање српског културног и духовног наслеђа под административну јурисдикцију Приштине отворило додатни простор за разне опструкције и махинације. Такође, они би трибину Унеска систематски користили као полигон за политичке провокације.

Византолошки институт у Београду организовао је велики међународни конгрес 2016. године, на коме је, између многобројних тема, било радо-

ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

Српски мач уручен православном војном свештенику Васи Поповићу из Бијељине – У присуству изасланице председника Републике и врховног команданта ВС, председнице Владе Србије Ане Брнабић, министра одбране Александра Вулина и начелника Генералштаба генерал-потпуковника Милана Мојсиловића, 1. фебруара 2019, у Дому Гарде на Топчидеру у Београду одржана је свечаност поводом почетка школовања 8. класе Високих студија безбедности и одбране.

Свечаност била је прилика и да се према одлуци председника Републике и врховног команданта војске Србије Александра Вучића полазницима претходних седам класа ВСБО уруче реплике српског средњовековног мача.

Реплика српског мача уручена је и православном војном свештенику Васи Поповићу из Бијељине, који је 29. јуна 2018 завршио школовање у Школи националне одбране, Високе студије безбедности и одбране (четврти ниво усавршавања), Универзитета одбране у Београду. Од оснивања Школе националне одбране, 1955, први је свештеник СПЦ који је завршио највиши ниво каријерног усавршавања у Школи националне одбране у Београду.

Мачеви, уручени полазницима који су до сада успешно завршили ВСБО, имају угравирану посвету „Ко сме тај може, ко не зна за страх тај иде напред“. Реч је о верној реплици српског средњовековног мача који је у Србији коришћен у 14. и 15. веку. Оригинални мач изложен је у Војном музеју у Београду и потиче с почетка 15. века. Српски мач са накрсницама у облику латиничног слова „С“ и врхом дршке четвртастог облика, по томе се разликује од осталих мачева који су у то доба коришћени у околним европским државама. Како су се Срби иселавали пред турском најездом на север и северозапад, тако су се српски мачеви користили и на просторима Мађарске, северне Италије и јужне Немачке. Српски мач био је врло ефикасно оружје у борби и зато је био препознатљив и тражен.

ва научника из света који су образлагали чији су српски споменици културе и духовности на Косову и Метохији. Да ли се глас стручне научне светске јавности данас гласно чује и колико је јак предназови научним расрбљивањем наше баштине, коју су стварали наши владари и народ?

– Светски византолошки конгрес у Београду, као и импозантна изложба о српском културном наслеђу на КиМ у САНУ, потврдили су се као сјајна прилика да се на строго научан и аргументован начин проговори и о проблематици везаној за простор у новијој историји познат као КиМ. озбиљна стручна јавност не може имати и нема дилема у погледу прошлости и садашњости ове историјске српске земље, без обзира на демографску и политичку слику коју она данас пружа. Опасност представља идеологизована и тенденциозна квазинаука која загађује и трује јавни простор фалсификатима срачунатим на то да се наводно чињеничним аргументима изгради и докаже легитимитет шиптарског посезања за јужном српском покрајином. У истински научним круговима и у академској заједници, како код нас тако и у свету, постоји склоност да се ова суштински ваннаучна појава потцени и пренебрегне, као недостојна критичке пажње, што може имати штетне последице, нарочито у сфери формирања јавног мњења.

ЦРКВА И ДРЖАВА МОРАЈУ СТРЕМИТИ ИСТОМ ЦИЉУ

Да ли Министарство културе и информисања Србије касни у кандидатури српске баштине на Косову и Метохији, обзиром да огроман број објеката, мада су део светске баштине, нису кандидовани?

– Мислим да у овој ствари нема неког посебног кашњења, тим пре што у Унеску постоји, условно речено, одређени замор у погледу уписивања сакралних споменика на Листу светске баштине. Ни ситуација на КиМ, објективно посматрано, не погодује предузимању свих конкретних и практичних предрадни неопходних за припремање номинационих досијеа. Важно је да се оно што је уписано максимално заштити и сачува. А нема сумње да на КиМ постоје културна добра која би Србија имала интерес да упише на Унескове листе, али то важи и за многе друге

регионе у свету. Могућности уписивања су реално ипак ограничене, при чему је тешка финансијска криза кроз коју пролази Унеско додатни ограничавајући фактор који намеће штедњу у свим областима.

Научна јавност нема приступ истраживању и обнови урушених и оштећених цркава и манастира. Власник ових објеката, СПЦ са својим монаштво и свештенством које живи на терену са српским народом, тешко али упорно ради на одржавању и реновирању. Без СПЦ ова љута рана систематичног затирања свих трагова српског постојања на Косову и Метохији, остала би без лека. Шта све СПЦ може да предузме?

– Српска Православна Црква је кроз целу историју била најпоузданији, а у најтежим временима практично и једини ослонац српског народа. Она је то и данас на КиМ, тако да бих сматрао крајње неумесним и непримереним да јој у том погледу дајем неке савете... да јој било ко даје савете или држи лекције. Наше свештенство, монаштво и верни народ трпељиво и одлучно истрајавају под различитим притисцима, дајући доказа о чврстој вери и посвећености одржавању предачког аманета, оном „уском и скрбном, али вековима заветном путу Светога Саве“, како то недавно рече Епископ бачки Иринеј. Безброј је примера којима би се то могло потврдити. Оно што бих ипак имао слободу да кажем јесте да је нашем народу на КиМ, а и Србима уопште, како би одолели искушењима која су, изгледа, наша судбина у суочавању са свим светским тоталитаризмима, потребан што већи степен саборности. При томе је од посебног значаја да се не копа и не продубљује јаз између Цркве и Државе, јер оне морају стремити, а ја се надам и да стреме, истом заједничком циљу, без обзира на то што делују у различитим друштвеним и политичким контекстима и користе се неподударним средствима деловања. У последње време је светско православље на удару интензивираних, координисаних разбијачких кампања које се реализују регионално и локално. Не би се смело дозволити да наше унутрашње поделе у вези са односом према косовском питању индиректно допринесу тим опаким настојањима. ■■

